

УДК 633.63:631.5

Сонець Т.Д., Гринів С.М.

Український інститут експертизи сортів рослин, Україна

**e-mail: sonechkoatd@ukr.net*

ОБНОВЛЕННЯ РЕЄСТРУ СОРТІВ РОСЛИН УКРАЇНИ СОСТАМИ БУРЯКА ЦУКРОВОГО

Буряк цукровий виведено з дикоростучих форм, взятих з побережжя Середземного моря. Вперше добув цукор з буряка цукрового німецький учений Маркграф у 1747 році. Власне цю культуру ще не можна було назвати цукровий буряк, оскільки цукор добули із листової форми – мангольда, маючи лише 1,4 % цукристості.

На сьогодні, в Україні, це основна технічна культура з якої виробляють цукор. За поживністю буряк цукровий значно перевищує кормовий. Так 100 кг коренеплодів відповідають 26 корм. од. і містять 1,2 кг перетравного протеїну, а 100 кг листків – 20 корм. од. і 2,2 кг протеїну. Це одна з найпродуктивніших сільськогосподарських культур.

За даними Держкомстату у 2018 році під буряком цукровим зайнято 276 тис. га, зібрано 13968 тис. т. Середня урожайність становила 50,9 т/га.

За даними прес-служби Національної асоціації виробників цукру «Укрцукор» виробництво цукру в Україні в 2018/2019 маркетинговому році (МР, вересень-серпень) скоротилося на 15 % в порівнянні з попереднім сезоном – до 1,82 млн т.

Всього в сезоні працювало 42 цукрових заводи, які переробили 13,6 млн т буряка цукрового, що майже на 10 % менше, ніж в минулому році. Внаслідок зменшення посівних площ і кількості сировини отримано на 15 % менше цукру. Однією з причин скорочення виробництва цукру в 2018/2019 МР стала низька якість сировини. У 2018 році вдалося отримати рекордну врожайність буряка цукрового, проте цукристість була чи не найнижчою – 16,47 %.

Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні станом на 01 травня 2019 року нараховував 238 сортів буряка цукрового.

У 2018 році на пунктах досліджень Українського інституту експертизи сортів рослин проходило кваліфікаційну (технічну) експертизу на придатність до поширення 55 сортів цукрового буряка. У своїй більшості це сорти іноземної селекції. За результатами кваліфікаційної (технічної) експертизи 2017-2018 років 28 сортів рекомендовано до виникнення майнового права інтелектуальної власності на поширення, з них 17 рекомендовано до виникнення майнових прав інтелектуальної власності, засвідчених патентом.

За збором коренеплодів буряка цукрового найурожайнішою виявилась зона Лісостепу. Сорти 'БТС 1605', 'БТС 1965', 'БТС 4770', 'ХОРНЕТ', 'БАЛІ', 'ТА-ПІР', 'ФАЙТЕР', 'ТОРЕАДОР', 'РУСЛАНА КВС', 'ЛІВАДА КВС', 'Мазеппа', 'Вин-

ник', 'Булгаков', 'МАРІЛІНА КВС', 'СМАРТ ПОПУЛЯРА КВС', 'СМАРТ ГЛАДІА-ТА КВС', 'ФД Бункер', 'ФД Дроп' мали врожайність вищу за 70 т/га. У таких сортів як 'БТС 1965', 'ХОРНЕТ', 'ТОРЕАДОР', 'РУСЛАНА КВС', 'Мазепа', 'Винник', 'МАРІЛІНА КВС' у зоні Полісся врожайність не перевищувала 65 т/га, але як в зоні Лісостепу так і в зоні Полісся цукристість була на рівні 18 % і вище. Сорти 'ЯМПОЛ', 'Чорів', 'Барський' з урожайністю 58-62 т/га мали цукристість 18 % і вище. Усі сорти стійкі до цвітущості, церкоспорозу та мають низький бал ураженості коренієм.

Слід виділити сорти буряка цукрового, що за морфологічними ознаками найбільш придатні для механізованого збирання 'СМАРТ АЛЬВАРІА КВС', 'Охтирський', 'Верхня', 'Черешневий', 'Барський', 'Мелодія', 'ФД Дроп', а саме з формою коренеплоду наближеною до овальної та ступенем заглиблення в ґрунт від $\frac{1}{2}$ до $\frac{3}{4}$, що зменшує енергозатрати під час викопування коренеплодів з ґрунту та зменшує винос родючого шару ґрунту.

Впровадження у виробництво конкурентоздатних сортів і гібридів сільськогосподарських культур залишається одним із найактуальніших напрямів підвищення базового потенціалу галузі рослинництва.

УДК 635:631.1:339.13

Таганцова М.М., Свиначук О.В.

Український інститут експертизи сортів рослин, Україна

e-mail: tagancova@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОРТОВИХ РОСЛИННИХ РЕСУРСІВ КУКУРУДЗИ ЦУКРОВОЇ *ZEА MAYS L. SSP. SACCHARATA STURT.*

Кукурудза – харчова і кормова – культура великих можливостей. В останні роки все більшого поширення набуває підвид – кукурудза цукрова *Zea mays L. ssp. saccharata* Sturt. Завдяки унікальним смаковим якостям і вмісту в зерні великої кількості поживних речовин, які легко засвоюються організмом, зерно широко застосовують для харчування. Цукрова кукурудза за вмістом вітамінів, сухих речовин, вуглеводів, жирів і калорійності зерна, перевищує квасоллю, горох овочевий, цвітну капусту та ін. Високі смакові якості кукурудзи цукрової зумовлені підвищеним вмістом цукрів у її зерні. Державна науково-технічна експертиза – заключний етап селекційного процесу, на якому кращі селекційні форми – сорти, гібриди, лінії, популяції отримують офіційне визнання та поширення сорту на території України для задоволення потреб споживачів.

Щороку заявниками подаються документи заявки на нові сорти кукурудзи цукрової з метою набуття права на сорт рослин в Україні. Так, польові та лабораторні дослідження з визначення відмінності, однорідності та стабільності у 2018 році проходило 25 сортів-кандидатів,